

Sygn. akt II AKa 452/14

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 4 lutego 2015r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie w Wydziale II Karnym w składzie:

Przewodniczący: SSA – Maria Mroziak-Sztykiel /spr./

Sędziowie: SA – Maria Żłobińska

SO (del.) – Ireneusz Szulewicz

Protokolant: – sekr. sąd. Kazimiera Zbysińska

przy udziale prokuratora Jacka Pergałowskiego

po rozpoznaniu w dniu 4 lutego 2015 r.

sprawy **R. R. i M. S.**

oskarżonych o czyn z art. 158 § 3 k.k.

z powodu apelacji wniesionych przez obrońców oskarżonych
i pełnomocnika oskarżycielki posiłkowej M. G.

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie

z dnia 30 czerwca 2014 r. sygn. akt VIII K 51/13

uchyla zaskarżony wyrok i sprawę oskarżonych R. R. i M. S. przekazuje do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Warszawie.

UZASADNIENIE

R. R., P. J. i M. S. zostali oskarżeni o to, że:

w dniu 04 sierpnia 2012 r. w P. przy restauracji (...) wspólnie z P. J. i M. S. brał udział w bójce, w wyniku której M. C. (1) doznał obrażeń ciała w postaci obrażeń głowy z krwawieniem śródczaszkowym i nieodwracalnym uszkodzeniem ośrodkowego układu nerwowego,

tj. o czyn z art. 158 § 3 k.k.

Sąd Okręgowy w Warszawie wyrokiem z dnia 30 czerwca 2014 r. sygn. VIII K 51/13 orzekł;

I. P. J. uniewinnił od stawianego mu zarzutu;

II. R. R. i M. S. w ramach zarzucanego im czynu uznał za winnych tego, że w dniu 04 sierpnia 2012 r. w P. przy restauracji (...) wspólnie z M. C. (1) brali udział w bójce, w wyniku której M. C. (1) doznał obrażeń głowy z krwawieniem śródczaszkowym i nieodwracalnym uszkodzeniem ośrodkowego układu nerwowego, w wyniku czego zmarł, czym wyczerpali znamiona art. 158 § 3 k.k. i za to na mocy art. 158 § 3 k.k. skazał:

1. R. R. na karę 1 roku i 6 miesięcy pozbawienia wolności;

2. M. S. na karę 1 roku i 6 miesięcy pozbawienia wolności;

III. na mocy art. 69 § 1 i 2 k.k. oraz art. 70 § 1 ust 1 k.k. warunkowo zawiesił wykonanie orzeczonych wobec R. R. i M. S. kar pozbawienia wolności ustalając:

1. dla M. S. okres próby na 3 lata,

2. dla R. R. okres próby na 5 lat;

IV. na mocy art. 46 § 1 k.k. orzekł środek karny wobec R. R. i M. S. poprzez zobowiązanie ich do zapłaty solidarnie na rzecz M. G., P. C. i M. C. (2) po 10.000 złotych dla każdego z nich tytułem zadośćuczynienia za doznaną krzywdę;

V. zasądził od Skarbu Państwa na rzecz adw. M. K. z Kancelarii Adwokackiej przy ul. (...) w W. kwotę 1.080 plus VAT tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu M. C. (2);

VI. zasądził od R. R. i M. S. na rzecz M. G. po 420 złotych plus VAT tytułem zwrotu kosztów pomocy prawnej;

VII. nakazał pobrać tytułem opłat po 300 złotych od R. R. i M. S. oraz obciążył ich wydatkami poniesionymi przez Skarb Państwa w częściach na nich przypadających:

1. R. R. w kwocie 1.254,55 zł;

2. M. S. w kwocie 1.233,80 zł.

Apelacje od tego wyroku wnieśli obrońcy oskarżonych oraz pełnomocnik oskarżycielki posiłkowej M. G. działającej w imieniu swoim i syna P. C..

Apelacja obrońcy oskarżonego R. R. zarzuca wyrokowi obrazę przepisów prawa materialnego w postaci art.158 § 3 k.k. polegającą na uznaniu R. R. za winnego popełnienia czynu opisanego w art. 158 § 3 k.k., podczas gdy prawidłowa, pełna i rzetelna ocena ujawnionego na rozprawie materiału dowodowego prowadzi do wniosku iż oskarżony swoim działaniem nie wypełnił znamion tego przestępstwa.

Mając na względzie powyższy zarzut wnosił o uniewinnienie oskarżonego R. R. od zarzucanego mu czynu.

Apelacja obrońcy oskarżonego M. S. zarzuca wyrokowi obrazę przepisów postępowania, która miała wpływ na treść orzeczenia, w szczególności:

1. obrazę przepisów prawa procesowego, art. 4 k.p.k. i art. 7 k.p.k., art. 410 k.p.k. i art. 424 k.p.k. mającą wpływ na treść orzeczenia, poprzez dowolną a nie swobodną ocenę zgromadzonego materiału dowodowego, dokonaną wbrew zasadom prawidłowego rozumowania wskazań wiedzy i doświadczenia życiowego w zakresie oceny zachowania i motywacji oskarżonego M. S. oraz powodów zaistnienia i przebiegu zdarzenia, w szczególności poprzez:

- nieuprawnioną odmowę uznania za wiarygodne wyjaśnień oskarżonego, w zakresie przebiegu zdarzenia w szczególności momentu i przyczyn rozpoczęcia bójki, podczas gdy wyjaśnienia złożone przez oskarżonego tworzą spójny, konsekwentny i logiczny obraz wydarzeń, jakie rozegrały się w chwili zdarzenia jak również znajdują oparcie w pozostałym materiale dowodowym;
- błędną ocenę zebranego w sprawie materiału dowodowego i przyjęcie, że oskarżony swoim zachowaniem wypełnił znamiona zarzucanego mu czynu, w szczególności, że miał zamiar udziału w bojkcie, podczas gdy zebrany w sprawie materiał dowodowy w szczególności zeznania świadków M. W., W. B., A. S. A. B., K. J., K. K. wskazują bezsprzecznie, że oskarżony M. S. nie podejmował żadnych działań ofensywnych jak również prowokujących, a przede wszystkim został zaatakowany przez napastników, co uniemożliwia przyjęcie, że oskarżony swoim zachowaniem wypełnił znamiona czynu opisanego w sentencji wyroku;

- błędne przyjęcie, że oskarżony miał zamiar udziału w bójce z pokrzywdzonym, podczas gdy udział pokrzywdzonego w całym zdarzeniu rozpoczął się w chwili, gdy oskarżony został już zaatakowany;
- nierozważenie kwestii działania oskarżonego w warunkach kontratypu obrony koniecznej ewentualnie przekroczenia granic obrony koniecznej poprzez ograniczenie się wyłączenie do sformułowania, że zarzut udziału w bójce uniemożliwia skuteczne powoływanie się na dyspozycję art. 25 k.k.

2. A w konsekwencji błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia, który miał wpływ na jego treść poprzez przyjęcie, iż oskarżony nie działał w warunkach kontratypu obrony koniecznej, o jakim mowa w art. 25 § 1 k.k., podczas gdy analiza zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego bezsprzecznie prowadzi do wniosku, że bezpośredni, bezprawny i rzeczywisty zamach kilku osób na życie i zdrowie oskarżonego M. S. dopuszczał zastosowanie obrony poprzez zadanie kilku ciosów ręką.

Podnosząc powyższe zarzuty apelacja wnosi o zmianę zaskarżonego wyroku i uniewinnienie M. S. od zarzucanych mu czynów, ewentualnie uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji.

Apelacja pełnomocnika oskarżycielki posiłkowej zaskarża wyrok w części tj. w pkt. III podpunkt 1 w zakresie orzeczonej co do M. S. kary tj. warunkowego zawieszenia jej wykonania oraz w pkt IV co do zasądzonej na rzecz M. G. i małoletniego P. C. od oskarżonych R. R. i M. S. tytułem środka karnego w postaci zadośćuczynienia za doznaną krzywdę kwoty po 10.000 złotych dla każdego z nich.

Na podstawie 427 k.p.k. oraz 438 pkt. 2 i 4 k.p.k. apelacja zarzuca wyrokowi:

1. rażąco niewspółmierność orzeczonej wobec oskarżonego M. S. kary pozbawienia wolności w zakresie zastosowanego środka probacyjnego w postaci warunkowego zawieszenia jej wykonania, przy nieprawidłowym uwzględnieniu stopnia winy i społecznej szkodliwości czynu, a także osiągnięcia celów zapobiegawczych i wychowawczych, kształtowania świadomości prawnej społeczeństwa oraz rodzaju i rozmiaru ujemnych następstw przestępstwa w szczególności w zakresie śmierci pokrzywdzonego M. C. (1) rażąco niewspółmierność orzeczonego na rzecz M. G. i P. C. środka karnego w postaci zadośćuczynienia za doznaną krzywdę w wysokości po 10.000 zł dla każdego z nich, podczas gdy wysokość zadośćuczynienia za doznaną krzywdę winna odpowiadać kwocie po 50.000 zł, przy należyтым uwzględnieniu skutku zdarzenia w postaci śmierci M. C. (1) będącego konkubentem M. G. i ojcem małoletniego P. C., negatywnych przeżyć i nieodwracalnej krzywdy w ich sferze psychicznej;

2. naruszenie przepisów postępowania tj. art. 424 § 2 k.p.k. poprzez brak wskazania w uzasadnieniu zaskarżonego orzeczenia na jakich okolicznościach Sąd I instancji oparł ustalenie kwoty zadośćuczynienia po 10.000 zł zarówno dla M. G., jak i małoletniego P. C., przy jednoczesnym braku uzasadnienia, co legło u podstaw nieuwzględnienia wniosku oskarżycielki posiłkowej w pozostałym zakresie, co powoduje, iż orzeczenie Sądu w tej części jest de facto niemożliwe do weryfikacji.

Mając powyższe na uwadze skarżący wnosi:

I. o zmianę zaskarżonego wyroku:

1. w części dotyczącej orzeczonej wobec M. S. kary, poprzez orzeczenie kary pozbawienia wolności bez zastosowania środka probacyjnego w postaci warunkowego zawieszenia jej wykonania;
2. w części dotyczącej środka karnego w postaci zadośćuczynienia za doznaną krzywdę poprzez orzeczenie wobec oskarżonych M. S. i R. R. środka karnego zobowiązującego do zapłaty na rzecz oskarżycielki posiłkowej M. G. i małoletniego P. C. kwoty po 50.000,00 zł dla każdego z nich oraz zasądzenie na rzecz oskarżycielki posiłkowej kosztów ustanowienia pełnomocnika w sprawie za II instancję.

II. uchylenie orzeczenia w zaskarżonej części i przekazanie w tym zakresie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Na uwzględnienie zasługuje apelacja obrońcy oskarżonego R. R. oraz co do zasady apelacja pełnomocnika oskarżycielki posiłkowej M. G., której wniesienie obligowało Sąd odwoławczy ze względu na istnienie przesłanki z art. 440 kpk do uchylenia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy M. S. do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu. W takiej sytuacji zarzuty apelacji obrońcy oskarżonego M. S. należy uznać jako przedwczesne.

Na wstępie rozważań koniecznym jest odniesienie się do dwóch kwestii o podstawowym znaczeniu dla przedmiotowego rozstrzygnięcia.

Pierwsza – odnosi się do prawidłowości rozstrzygnięcia sprawy, które zależy od należytego wykonania przez sąd dwóch podstawowych obowiązków procesowych. Pierwszy z nich dotyczy postępowania dowodowego i sprowadza się do prawidłowego – zgodnego z przepisami postępowania karnego – przeprowadzenia dowodów zawnioskowanych przez strony, a także w razie potrzeby do przeprowadzenia dowodów z urzędu potrzebnych do ustalenia okoliczności istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy. Drugi ze wspomnianych obowiązków sprowadza się do prawidłowej oceny całokształtu okoliczności ujawnionych w toku przewodu sądowego. Tylko prawidłowe wykonanie powyższego daje gwarancję spełnienia jednej z podstawowych zasad procesu wyrażonej w art. 2 § 2 kpk, a mianowicie, że podstawę rozstrzygnięcia stanowią prawdziwe ustalenia faktyczne. Sąd orzekający, w celu zgodnego z rzeczywistością odtworzenia przebiegu zdarzenia będącego przedmiotem rozpoznania, ma obowiązek dążyć do wyjaśnienia istotnych dla odpowiedzialności każdego z oskarżonych okoliczności zarzucanego mu czynu, wyjaśnienia i rozważenia okoliczności przemawiających za prawidłowością wersji oskarżenia, jak i wersji przeciwnej (o ile istnieje), wyjaśnienia wszystkich wątpliwości co do stanu faktycznego wynikających z materiału dowodowego.

Druga kwestia dotyczy prawidłowego rozumienia znamion przestępstwa określonego w art. 158 § 3 kk. Otóż istotą przestępstwa z art. 158 § 3 kk, a więc pobicia czy bójki, jest to, że skutek w postaci śmierci człowieka stanowi następstwo konkretnego zdarzenia w sytuacji gdy nie zostało ustalone indywidualne sprawstwo tegoż skutku. Innymi słowy następstwo w postaci śmierci nie jest przypisane jako skutek indywidualnego działania sprawcy, bowiem nie da się ustalić, który ze sprawców pobicia/bójki je spowodował. Ten skutek jest następstwem konkretnego zdarzenia i tylko w takiej sytuacji występuje konstrukcja odpowiedzialności wspólnej. Przepis art. 158 § 3 kk nie określa sposobu udziału w bójce/pobicciu, może to być każda forma świadomego współdziałania uczestników zdarzenia, przy czym nie jest konieczne zadanie innej osobie uderzenia, spowodowanie u niej obrażeń, a nawet między działaniem jednego z uczestników pobicia/bójki a śmiercią innego uczestnika może nie istnieć związek przyczynowy. Jednak w takiej sytuacji podstawowym warunkiem odpowiedzialności takiego uczestnika zajścia jest ustalenie, czy następstwo to przewidywał lub mógł przewidzieć (art. 9 § 2 kk).

Przypomnienie powyższego stało się konieczne dla wykazania uchybień Sądu Okręgowego, który jak wynika z uzasadnienia zaskarżonego wyroku, pozostawił poza zakresem swojej analizy i oceny dowody opisujące zachowanie oskarżonych R. R. i M. S. w istotnej w aspekcie art. 158 § 3 kk dla ich odpowiedzialności fazie zdarzenia. Z ustaleń tegoż Sądu wynika, że w tej ostatniej fazie zdarzenia M. C. (1) widząc, że „dwie osoby się biją” wysiadł z samochodu, zaatakował oskarżonego M. S., a „na skutek otrzymanych uderzeń M. C. (1) osunął się na ziemię” (str.2 uzas.).

Tego rodzaju ustalenia nie są związane z brakiem dowodów, które pozwoliłyby na rekonstrukcję i tej fazy zdarzenia i ustalenie od kogo M. C. (1) „otrzymał uderzenia”, ale są wynikiem uchybienia przez Sąd I instancji podstawom zasadom procedowania. W sprawie zgromadzono dowody, które nie tylko pozwalają na ustalenia dotyczące pierwszej fazy zdarzenia między oskarżonym R. R. i M. S. i końcowej między nimi, ale również na odtworzenie wzajemnych zachowań M. C. (1) i oskarżonego M. S.. Podnieść trzeba, że nawet apelacja obrońcy oskarżonego M. S. nie kwestionuje faktu, że to ten oskarżony zadał M. C. (1) „kilka ciosów”, że między tymi mężczyznami doszło do „wymiany ciosów, po której pokrzywdzony stracił przytomność”. Również z apelacji pełnomocnika oskarżycielki posiłkowej M. G.,

działającej w imieniu swoim i małoletniego syna jej i M. C. (1), wynika jednoznacznie, że „uderzenia powodujące śmierć M. C. (1) zadał mu M. S.”. Wprawdzie apelacja pełnomocnika oskarżycielki posiłkowej zaskarża wyrok w części orzeczenia o karze wymierzonej oskarżonemu M. S., to jednak jej wniesienie uprawnia Sąd odwoławczy do uchylecia zaskarżonego wyroku odnośnie tego oskarżonego i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji niezależnie od granic zaskarżenia i podniesionych zarzutów, ze względu na to, że utrzymanie zaskarżonego wyroku w mocy byłoby rażąco niesprawiedliwe w rozumieniu art. 440 kpk. Ranga uchybienia jakiego dopuścił się Sąd Okręgowy w zakresie art. 410 kpk powoduje, że ustalenia faktyczne przyjęte za podstawę zaskarżonego wyroku obarczone są zasadniczym błędem, co miało wpływ na treść zaskarżonego wyroku, a w konsekwencji oznacza to, że utrzymanie zaskarżonego wyroku odnośnie oskarżonego M. S., nie tylko co do kary, byłoby rażąco niesprawiedliwe. Jeżeli możliwe jest bowiem ustalenie sprawstwa i zamiaru spowodowania skutków określonych w odpowiednich przepisach kodeksu karnego to ich sprawca powinien ponosić za czyn czyn adekwatny do prawidłowo poczynionych ustaleń odnośnie znamion rzeczywiście popełnionego przez niego czynu.

W takiej sytuacji nieuprawnione jest arbitralne obciążenie przez Sąd I instancji oskarżonego R. R. działaniem oskarżonego M. S., dlatego nie można odmówić słuszności apelacji jego obrońcy, szczególnie w sytuacji gdy Sąd I instancji pominął dowody pozwalające na zindywidualizowanie działań każdego z oskarżonych w inkryminowanym zdarzeniu. Ustalenie, że śmierć M. C. (1) została spowodowana indywidualnym czynem oskarżonego M. S. wyklucza odpowiedzialność w tym zakresie oskarżonego R. R. pod warunkiem, że skutku tego nie przewidywał i nie mógł przewidzieć. Ustalenia co do powinności i możliwości przewidywania skutku określonego w art. 158 § 3 kk można poczynić na podstawie konkretnych okoliczności zdarzenia, a szczególnie świadczących o tym, że zdarzenie miało charakter tak dalece niebezpieczny, iż mogło w jego wyniku dojść do śmierci człowieka. Te okoliczności nie stały się przedmiotem rozważań Sądu Okręgowego, bowiem przypisanie popełnienia przez oskarżonego R. R. czynu z art. 158 § 3 kk nastąpiło jedynie przez przyzmat skutku w postaci śmierci M. C. (1). Tego rodzaju uchybienia muszą prowadzić do uwzględnienia apelacji obrońcy oskarżonego R. R., a konsekwencji do uchylecia zaskarżonego w tej części wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji.

Jeżeli chodzi apelację obrońcy oskarżonego to w świetle powyższych rozważań jej zarzuty jawią się jako przedwczesne, nie mniej jednak Sąd ponownie rozpoznający sprawę winien mieć na uwadze wypracowane przez dotychczasowe orzecznictwo stanowisko dotyczące działania w obronie obrońny koniecznej przez uczestnika pobicia/bójki.

Ponadto w toku ponownego rozpoznania sprawy Sąd winien przeprowadzić przewód sądowy z wnikliwym przesłuchaniem oskarżonych świadków, a także biegłego na okoliczność przyczyny śmierci M. C. (3). Bezsporne są stwierdzone u M. C. (1) obrażenia, jednak obecnie nie można uznać, aby opinia biegłej co do przyczyny jego zgonu była jasna na tyle, że pozwala na ustalenie, że stwierdzone obrażenia twarzoczaszki skutkowały obrażeniami mózgu, z wykluczeniem, że obrażenia skutkujące śmiercią M. C. (1) powstały w wyniku upadku na twarde podłoże.

Po przeprowadzeniu przewodu sądowego Sąd dokonana analizy całokształtu materiału dowodnego, jego oceny w ramach art. 7 kpk celem dokonania ustaleń faktycznych odzwierciedlających rzeczywisty przebieg zdarzenia, rolę każdego z oskarżonych, ich działania, zamiar i motyw. Tylko wówczas możliwa jest subsumcja pod właściwy przepis prawny oraz trafna represja. Obecnie przedwczesnym byłoby czynienie rozważań w aspekcie zarzutu apelacji pełnomocnika oskarżycieli posiłkowej odnośnie wymiaru kary oskarżonemu M. S.. Natomiast nie można aktualnie odmówić trafności zarzutowi rażącej niewspółmierności orzeczonego środka karnego w przedmiocie zasądzenia zadośćuczynienia na rzecz syna M. C. (1). Jeżeli chodzi o zadośćuczynienie na rzecz M. G. to w tym zakresie brak jest ustaleń Sądu Okręgowego, które pozwoliłyby na kontrolę odwoławczą orzeczenia w tej części.

W tym miejscu warto wskazać Sądowi Okręgowemu, nie przesadzając treści wyroku, że w przypadku zaskarżenia wyroku na niekorzyść oskarżonego to uchylecie wyroku w ramach art. 440 kpk nie tworzy pola dla zakazu reformationis in peius przy ponownym rozpoznaniu sprawy (vide np. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 10.08.2005 r. sygn. II KK 393/04 OSNwSK 2005/1; z dnia 17.11.2011 r. sygn. V KK 253/11, OSNKW 2012/2/22; wyrok z dnia 20/01.1011 r. sygn. V KK 366.10 Lex nr 736405; z dnia 2.10.2013 r. sygn. II KK 115/13, Lex nr 1396082)

Mając powyższe na uwadze Sąd Apelacyjny na mocy art. 437 § 1 kpk orzekł jak w wyroku.